

איסור תורה בסגירת מעגל חשמלי בשבת

לכב' מערכת 'המעין'.

א. הרב ד"ר פיקסלר הקדים לדיונו על ה'לד'ים קביעה ('המעין' הקודם עמ' 24-25) ש"החזו"א חידש שכל הפעלה חשמלית אסורה משום 'בונה' או מכבה... רבים מחכמי דורו נחלקו עליו... כיום מקובל שאין איסור תורה" וכו', ובהע' 2 צוינו מקורות של ספרים ומאמרים של רבנים בני דורנו. אולם נדמה לי שיהיה מוסכם גם על דעת הכותב שהבדיקה מה 'מקובל' לפסוק צריכה להתקבל ע"י גדולי הפוסקים בזמננו; כמו כן קביעה זו אינה יכולה להימדד על פי גדולי ישראל שלא ראו ולא שמעו את דבריו של החזו"א כי חיו לפני זמנו, ורק פוסקים שיחלקו עליו אחרי שדנו בדבריו¹³ יכולים להיחשב כחולקים עליו (וזו הסיבה שהלכה כבתראי כידוע).

ועי' בספר פסקי תשובות שבת על סי' רעז ס"ק ד (עמ' שפח הע' 33) שהביא מחלוקת זו כמחלוקת שקולה: 'נחלקו גדולי עולם אם איסורו מהתורה או מדרבנן', ולא חשב כנראה שיש כאן רוב מול מיעוט או דעה אחת מקובלת יותר מהאחרת. ושם במקורות מביא שר"ש וזנר ור"ח גריינמן שליט"א והסטייפלר זצ"ל אסרו מהתורה כחזו"א, שר"מ פיינשטיין הסתפק בזה, ושרש"ז אוירבך ורי"י פישר זצ"ל חלקו עליו, ושאר הפוסקים המובאים שם גם הם לא ראו את דבריו. ובשמירת שבת כהלכתה פרק ל סע' יא (עמ' תפד-תפה) מביא כדוגמא לומר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא - לומר לגוי להפעיל מאוורר. ובספר אורחות שבת ח"ג פרק כו בהקדמה (עמ' נח-נט) כתב שרש"ז"א מודה שיש לחוש לדברי החזו"א, ושכן דעת רי"ש אלישיב שליט"א שיש לחשוש לדברי החזו"א, ושר"ש וזנר סובר שהוא מהתורה, עיי"ש הע' א. גם בשו"ת מנחת יצחק בכמה תשובות חשש למעשה לדעת החזו"א. ובספר חוט השני ר"נ קרליץ שליט"א מורה כחזו"א. בכל אופן אי אפשר לומר ש'מקובל' לפסוק שלא כחזו"א בענין זה.

ב. יש עוד להעיר שקיימים הרבה מצבים של 'העמדת כלי על תכונתו' שהם בוודאי דאורייתא גם בלי יצירת אש כלל, כגון מתיחת נימה (ערובין קב, ב - קג, א, ועי' רש"י ותו'

13 בלי לדון עכשיו מי ראוי לחלוק על החזו"א. [אולם עי' בדברי ר"ז קורן לעיל עמ' 56 הע' 17. העורך י"ק.]

קב, ב ד"ה קושרין ותו' הרא"ש ותו' ר"פ, וזה מחזק את דעתו של החזו"א. ועי' חיי אדם הל' שבת כלל מד סע' יט על מתיחת קפיץ. ועי' פמ"ג סי' שח א"א ס"ק עח וסי' רנב במשב"ז ס"ק ז שחושש לדאורייתא. גם בשערי תשובה סי' שלח ס"ק ב מביא דעות שזה דאורייתא. וכן הח"ח במ"ב סי' רנב סע' ה ס"ק נ מביא מהפמ"ג שהוא דאורייתא, ועי' שעה"צ סי' שלח ס"ק ג שאפילו משיכת משקולות והזזת מטוטלת שרק מסייעים להתחלת מהלך, ודומים מאוד בזה להפעלת מכשיר חשמלי, חוששים שאיסורם דאורייתא. גם רש"א זצ"ל בעצמו כתב שיש בונה או מכה בפטיש דאורייתא באופנים מסויימים, במקרים שאין אש אלא העמדת דברים על תכונתם, כגון בהקלטה על קלטת, בהפיכת ברזל למגנט, ובתיכנות דיסק של מחשב, עי' מנחת שלמה סי' ט, ובמילואים לשש"כ ח"ב לפרק ו הע' ריא, ובפרק סח הע' כד. רואים שגם כשאין צריך 'גבורת אנשים' או 'מסמרים' מ"מ יש מקומות שהגרש"א מודה לחזו"א. ואם יש בונה דאורייתא גם בלי חיבור פרקים זה לזה - ברור שלא האש היא שגורמת. ודו"ק.

ידידיה מנת¹⁴

★ ★ ★

א. בעניין קביעתי ש"כיום מקובל שאין איסור תורה" בחשמל, הנה זכיתי לשמוע דברים אלו ממור"ר הרה"ג נחום אליעזר רבינוביץ שליט"א שאמר בשם הגרי"א הנקין זצ"ל: "אף שאין בנו כח לחלוק על הגה"ק חזון איש זצ"ל, אבל מכיוון שדבריו בעניין עריכת השעון הם במחלוקת של גאונים מדור הקודם, כל כהאי גוונא פסקינן דמותר ע"י נכרי...". כהוראתו של הגרי"א הנקין בעניין חשמל היתה גם הכרעתו של הגרי"י רודרמן ועוד מגדולי הרבנים בארה"ב ובארץ, ומקובלני כך גם הלכה למעשה ממור"ר הגרנ"א רבינוביץ, ולדעתי כן נוהגים. ולכן כך כתבתי.

ב. יש לעמוד על כך שהחיי אדם (המוזכר בסעיף ב בתגובתו של הרב מנת) לא החליט שיש בעריכת שעון איסור מהתורה. וראה בתוספת חיים על החיי אדם שמביא דעות אחרונים: "אם הוא לצורך מצוה... אם אי אפשר על ידי גוי בנקל מותר להעריכו בעצמו בעודו הולך... וכן נוהגין".

ג. מכך שיש מקרים שכמה מגדולי האחרונים חששו לדברי החזו"א, אין ראייה שהם אכן הסכימו לדעתו, אלא לכל היותר שבאותו מקרה הם ראו לצרף את דעתו לחומרא על מנת לבסס את דבריהם.

ד. בהקדמת דברי הדגשתי: "כיום מקובל שאין בסגירת זרם חשמלי איסור תורה אלא אם כן נעשית בו אחת מל"ט מלאכות שבת", הרי שכלל לא הגבלתי את דברי ליצירת אש דווקא, ובכל מקרה שהחשמל מבצע אחד מל"ט האבות (כולל מכה בפטיש) הרי זה איסור תורה. ברם הרב המגיב חיבר בין דברים שהם איסור תורה גמור (הפיכת ברזל למגנט, ראה מנחת שלמה סי' ט עמ' עג) לבין דברים שיש לדון האם יש בהם איסור דרבנן או עובדין דחול בלבד (כשמירת מידע על תווך מגנטי, ראה הגרש"א מאמרים ותשובות עמ' תשלה ו-תשלח), ואכמ"ל.

דרור פיקסלר

14 [מכתבו של הרב מנת שליט"א עינן מעט על ידי בהסכמתו. העורך י"ק.]